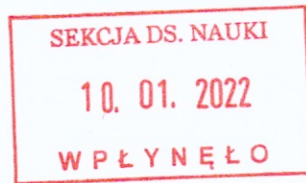

Poznań, dnia 5 12 2021

Prof. dr hab. Zbyszko Melosik
Wydział Studiów Edukacyjnych
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza

**Recenzja rozprawy doktorskiej
Magister Elżbiety Rogalskiej
„Pedagogia Joanny Kulmowej”
Promotor dr hab. Urszula Chęcińska, prof. US.**

Już na wstępie mojej recenzji rozprawy „Pedagogia Joanny Kulmowej” Pani magister Elżbiety Rogalskiej stwierdzam z pełnym przekonaniem, że jest to praca pod każdym względem znakomita. Cechuje ją bardzo wysoki poziom merytoryczny, oryginalność pola problemowego i oryginalność sposobu myślenia, jak również niezwykle ciekawa narracja.

Praca doktorska Pana magister Elżbiety Rogalskiej poświęcona jest pedagogii Joanny Kulmowej, zawiera jej bogatą w treści i stricte naukową rekonstrukcję, wraz z precyzyjnie wyłożonymi podstawami metodologicznymi oraz teoretycznymi - dla prowadzonych w niej analizach i interpretacjach. Można ją usytuować w polu problemowym pedagogiki ogólnej i filozofii edukacji,

pedagogiki społecznej ale także historii wychowania i literaturoznawstwa. I tylko pozornie stanowi ona przede wszystkim pewne biograficzne „studium przypadku”; doktorat ten posiada znacznie szersze tło. Główny problem badawczy analizowany jest na tle szerokiego spektrum zagadnień pedagogicznych i społeczno-kulturowych XX wieku.

Cieszę się też, iż mogę być recenzentem tej pracy doktorskiej, bowiem jej problematyka jest mi bliska; także i w związku z tym, że recenzowałem znakomitą, redagowaną przez profesor Urszulę Chęcińską edycję listów Wisławy Szymborskiej i Joanny Kulmowej.

Stwierdzam, iż recenzowana praca magister Elżbiety Rogalskiej spełnia wszystkie kryteria dysertacji doktorskiej. Nie ulega dla mnie wątpliwości, że Autor zrealizowała założone cele badawcze i uzyskała konkretne, ważne rezultaty naukowe. Potwierdziła ona również zdecydowanie swoje kompetencje do prowadzenia dyskursu naukowego. Bez wątpienia, doktorat ten zawiera bardzo pogłębioną analizę i interpretację tytułowego problemu a wielokontekstowy obraz, który czytelnik uzyskuje, jest zarówno bardzo przekonywujący, jak i interesujący.

Praca doktorska magister Elżbiety Rogalskiej składa się ze wstępu, pięciu rozdziałów, zakończenia i bibliografii. Struktura dysertacji jest przejrzysta, poszczególne części i zawarte w nich treści wynikają z siebie wzajemnie, tworząc logiczną i spójną całość.

We wstępie Autorka w sposób rzeczowy ale jednocześnie bardzo erudycyjny przedstawia problematykę doktoratu i określa jego cele. Wprowadza swoją bohaterkę Joannę Kulmową na „scenę wydarzeń”; pisze przekonywująco o źródłach, które wykorzystała. Podkreśla także jednoznacznie: „nie mogę nie

wspomnieć o mojej subiektywnej interpretacji życiorysu, poglądów i dokonań artystycznych poetki”. Elżbieta Rogalska nie zamierza więc dokonać jakiegokolwiek „ostatecznego”, „prawdziwego” odczytania i zrekonstruowania biografii, twórczości czy poglądów Joanny Kulmowej. Zdaje sobie sprawę, że jej własne trajektorie myśli i pisemnej narracji stanowią społeczną konstrukcję. I dodam, że myślenie Autorki wchodzi w tym doktoracie w kreatywny intertekstualny dialog z myśleniem artystki. Wstęp jest bardzo ważny w tej pracy, pokazuje bowiem „usytuowanie się” Autorki doktoratu wobec jego problematyki i jego bohaterki. Już w tym stanowiącym znakomitym fragmencie pokazuje Autorka swoją umiejętność konstruowania bogatej treściowo ale i barwnej w formie naukowej narracji.

Na wysokim poziomie stoi rozdział pierwszy, bardzo nasycony treścią: „Pedagogia w różnych ujęciach badawczych”. Magister Elżbieta Rogalska w sposób wieloaspektowy przedstawia tutaj definicje i zakres znaczeniowy pojęcia „pedagogia” – przy czym od razu konstruktywnie konfrontuje je z myślą i twórczością Joanny Kulmowej. W swoich erudycyjnych rozważaniach, Autorka sytuuje pedagogię Joanny Kulmowej w kontekście m. in. rozważań Moniki Jaworskiej-Witkowskiej i Zbigniewa Kwiecińskiego, Bogusława Śliwerskiego, Anny Murawskiej, Rafała Włodarczyka, Wiesława Andrukowicza, Bogdana Suchodolskiego ale także Michela Foucaulta, Bronisława Trentowskiego czy Rudolfa Steinera oraz oczywiście Janusza Korczaka (jak również wielu innych). Analizy i interpretacje Autorki są bardzo refleksyjne; nie dokonuje ona „mechanicznej prezentacji” przedstawianych podejść i propozycji teoretycznych ale analizuje je i interpretuje w sposób wielokontekstowy formułując interesujące wnioski. Tę część pracy cechuje także duże bogactwo przywołań, świadczące nie

tylko o ogromnym wysiłku intelektualnym magister Elżbiety Rogalskiej ale także o jej zdolności do twórczego wykorzystania literatury przedmiotu.

Rozdział drugi nosi tytuł „Biografia Joanny Kulmowej w kontekście pedagogicznym”; zawiera on także podstawy metodologiczne badań własnych. Potwierdza dojrzałość myślenia magister Elżbiety Rogalskiej i jej świadomość metodologiczną, przy czym przyjęte przez nią metody i procedury badawcze spełniają wszystkie kryteria poprawności naukowej, dając duże możliwości w zakresie wielokontekstowej analizy tytułowego problemu pracy. Bardzo przekonująco, kompetentnie i szczegółowo przedstawia ona cel swoich badań, główny problem badawczy i problemy szczegółowe, metodę badań (biograficzną), trafnie umieszczając swoje podejście w paradygmacie interpretatywnym. Narracje zawarte w tym rozdziale są nie tylko bogate metodologicznie, ale także teoretycznie. Autorka bardzo zasadnie odwołuje się do poglądów Terry’ego Eagletona, ale także Hansa-Georga Gadamera. Eksponowane przez magister Elżbietę Rogalską założenia teoretyczne i metodologiczne nie istnieją przy tym „same w sobie”; konkretyzuje ona je nieustannie w kontekście fenomenu pedagogii Joanny Kulmowej. Zdecydowanie przekonują też bardzo interesujące rozważania Autorki na temat metody biograficznej, jej etymologii, bezpośredniego powiązania z jakościowym podejściem do prowadzenia badań, a także roli archiwum przy jej wykorzystaniu. Słusznie przy tym (s. 60) Elżbieta Rogalska przywołuje, w kontekście metody biograficznej, tezę, iż „nasz obraz świata i wiedza o nim są owocem kontekstu społeczno-kulturowo-historycznego i społecznym konstruktem”. Podkreśla też z pełną ostrością subiektywny charakter metody biograficznej, co w żadnym przypadku bynajmniej nie odbiera jej wartości. Metoda biograficzna, jak słusznie

pisze Autorka prowadzi do „tworzenia świata”, interaktywnego „kreowania nowej rzeczywistości” (68). Nie ulega dla mnie wątpliwości, że metodologiczna praca stoi na bardzo wysokim poziomie, spełnia wszystkie kryteria naukowości. Pokazuje przy tym złożone, ale jednocześnie zintegrowane sposoby myślenia magister Elżbiety Rogalskiej, nie tylko w kwestii podjętego przez nią problemu badawczego, ale także i szerzej: w kwestii uprawiania nauki. Część tą uznaję za znakomitą egzemplifikację rzetelnego i jednocześnie bogatego w treści i refleksję podejścia do prowadzenia badań naukowych. Równie wysoko oceniam narracje zawarte w podrozdziale „Biografia Joanny Kulmowej w kontekście pedagogicznym”, która stanowi barwną ale jednocześnie pełną teoretycznych odniesień opowieść o życiu bohaterki doktoratu, przy wyraźnym eksponowaniu kwestii związanych z wychowaniem i jego ideałami, ale także kontekstami filozoficznymi i stricte poetyckimi (fascynujący jest fragment porównujący poezję Joanny Kulmowej z filozofią Emanuela Levinasa). Erudycja i bogactwo myślenia i pisania o poezji Joanny Kulmowej w aspektach różnych teorii i koncepcji są tutaj nadzwyczajne. Rozdział ten stoi na poziomie bardzo wysokim.

W rozdziale trzecim autorka podejmuje problem „idei wychowania strumiańskiego w pedagogii Joanny Kulmowej”. I w tym przypadku Autorka umieszcza podejmowane przez siebie zagadnienia w szerokich pedagogicznych, socjologicznych i filozoficznych układach odniesienia, przywołując między innymi poglądy Zygmunta Baumana, Martina Bubera, Paulao Sartre’a. Przechodząc następnie płynnie do „hierarchii strumiańskich” Autorka recenzowanego doktoratu pisze pięknie poglądach Joanny Kulmowej w podsumowaniu: „Troska o biologiczny i społeczny byt i rozwój człowieka kształtuje się wraz ze świadomością (...) czytania i tworzenia metafor i

opowieści, mających moc kreowania świata i dobra dla innych. Oto zadanie dla myślącego wychowawcy” (s. 123). Wysoki poziom analiz i interpretacji cechują również kolejne fragmenty tego rozdziału (poświęcone m. in. na przykład rodzinie). Świadczą one jak najlepiej o wrażliwości poetyckiej, estetycznej ale i kompetencjach naukowych Autorki, ponieważ potrafi ona umieścić swoje rozważania zarówno w spektrum teorii pedagogicznych, jak i w szeroko rozumianych podejściach typowych dla innych nauk społecznych (np. psychologii) i humanistycznych (np. filozofii). Elżbieta Rogalska eksponuje przy tym główny, jak mi się wydaje motyw, stanowiący „sedno” rozważań w tej części pracy „Podarowanie siebie innym to fundament pedagogii Joanny Kulmowej”. I ten rozdział oceniam bardzo wysoko.

Wreszcie rozdział piąty tego doktoratu nosi tytuł „Kompetencje pedagogiczne – wskazówki wychowawcze Joanny Kulmowej”. W unikatowych narracjach Autorki dokonuje podsumowania uprzednich rozważań, jednak ma ono charakter kreatywny, wzbogacający treść doktoratu o nowe wątki i konteksty. I w tym przypadku erudycja, bogactwo skojarzeń i interpretacji i odwołań do poglądów oraz koncepcji pedagogów, psychologów czy filozofów wzbudza podziw czytelnika. Również i temu rozdziałowi wydaję ocenę bardzo pozytywną. Potwierdza on zdolność Autorki recenzowanego doktoratu do prowadzenia wielowymiarowej pogłębionej, stojącej na wysokim poziomie naukowym, rekonstrukcji i narracji. Obszerny tom doktoratu uzupełniony jest przez aneks, który zawiera udanie przygotowane tabele, odnoszące się do różnych aspektów biografii i twórczości Joanny Kulmowej.

Nie mam zastrzeżeń do tego doktoratu, nie będzie on więc zawierał zwyczajowego fragmentu z elementami polemiki/krytyki. Ciekawiłoby mnie

jedynie podjęcie dyskusji, która łączy się podejmowanymi przez Autorkę zagadnieniami.

Pierwsza kwestia dotyczy konfrontacji pedagogii Joanny Kulmowej z wszechobecną obecnie redukcjonistyczną orientacją na testy i testowanie dzieci. Czy w świecie konkurencyjnej weryfikacji wiedzy i kompetencji (za pomocą testów) jest jeszcze miejsce dla takich pedagogii, które reprezentuje Joanna Kulmowa (a jeśli tak, to jak znaleźć dla niej przestrzeń)? A może jest to już tylko (niestety) idealistyczna fikcja, możliwa jedynie do realizacji w jakiejś „socjalizacyjnej enklawie”? Druga kwestia odnosi się do relacji Autorki doktoratu (jednej Joanny), jak naukowca i jako człowieka do pedagogii Kulmowej (drugiej Joanny). Na ile odczytywanie tej pedagogii i biografii zmieniło, w trakcie wieloletnich studiów, myślenie Autorki, a może i jej tożsamość?

W drugiej części recenzji pragnę stwierdzić z pełnym przekonaniem, iż recenzowana rozprawa doktorska stoi na bardzo wysokim poziomie merytorycznym. Magister Elżbieta Rogalska jawi się w niej jako wszechstronnie wykształcony dojrzały młody naukowiec, który samodzielnie i w interdyscyplinarny sposób potrafi rozwiązać podjęty przez siebie problem badawczy a także potrafi komunikatywnie i precyzyjnie wyrażać swoje myśli i przedstawiać swoje linie argumentacji. Przygotowanie teoretyczne i metodologiczne doktorantki oraz jej zdolność do konstruowania naukowej narracji spełniają wszystkie akademickie standardy. Zawarte w doktoracie rozważania magister Elżbiety Rogalskiej dowodzą, iż potrafi ona myśleć w sposób oryginalny i twórczy. Dodam, że literatura wykorzystywana przez Autorkę jest bardzo reprezentatywna dla podjętego problemu i znakomicie przez

nią wykorzystana a wszystkie analizy i interpretacje umieszczone są w wyznaczonej przez tytułowy problem logice pracy.

Stwierdzą też, że w swojej pracy Autorka recenzowanego doktoratu skutecznie unika wchodzenia w rolę „wszystko-wiedzącej” metanarratorki czy tym bardziej moralistki, która „wie lepiej”. Doktorat pozbawiony jest jakiegokolwiek normatywizmu, podejścia „esencjalistycznego”, czy też dydaktyzmu. Narracje magister Elżbiety Rogalskiej są zawsze otwarte, dając czytelnikowi możliwość dokonania własnych interpretacji omawianych zagadnień. Powtórzę raz jeszcze: jest ona z całą pewnością świadoma, że jej doktorat i sposób myślenia stanowią społeczną konstrukcję. I dodam, że w moim przypadku, jako czytelnika (i recenzenta) tego doktoratu spełniła się idea Autorki ze wstępu, gdzie napisała: „puste strony w tekście wskazują, w którym momencie dobrze jest zrobić przerwę w czytaniu, aby nabrać <<epistemologicznego oddechu>> i zyskać świeże spojrzenie na czytany tekst”. Te przerwy w czytaniu pozwoliły mi na zrozumienie bogactwa i głębi analitycznej i interpretacyjnej doktoratu.

W konkluzji stwierdzam z pełnym przekonaniem, że problem badawczy postawiony przez doktorantkę jest wartościowym problemem naukowym. Autorka recenzowanego doktoratu rozwiązała go samodzielnie i zgodnie z obowiązującymi we współczesnej nauce regułami. Warto także docenić i podkreślić ogromny wysiłek i wkład pracy Autorki. Jej praca doktorska stoi na bardzo dobrym poziomie merytorycznym. Jest to oryginalne dzieło, które stanowi niezaprzeczalny wkład magister Elżbiety Rogalskiej w wybrane przez nią pole problemowe. Rozprawa dowodzi też bardzo wysokiej ogólnej wiedzy

teoretycznej Autorki, zarówno w zakresie pedagogiki, jak i szeroko rozumianych nauk społecznych.

Stawiam więc wniosek o dopuszczenie magister Elżbiety Rogalskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego i do publicznej obrony. Z uwagi na wysoki poziom pracy i jej oryginalność, stawiam również wniosek o jej wyróżnienie i opublikowanie doktoratu w formie książkowej. Konkluzja mojej recenzji jest zdecydowanie pozytywna.

PROREKTOR
Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
ds. relacji z społeczeństwem społecznym
prof. dr hab. Zdzisław Melosik

Wniosek o wyróżnienie
rozprawy doktorskiej magister Elżbiety Rogalskiej
„Pedagogia Joanny Kulmowej”

Z pełnym przekonaniem wnioskuję o wyróżnienie recenzowanej przeze mnie rozprawy doktorskiej magister Elżbiety Rogalskiej. Moje uzasadnienie jest następujące:

1. Doktorat stoi na bardzo wysokim poziomie merytorycznym i stanowi niezaprzeczalny wkład Autorki w pole problemowe, które jest przedmiotem jej zainteresowań;
2. Podstawy metodologiczne i teoretyczne pracy świadczą o dużej dojrzałości i samoświadomości badawczej Autorki; konsekwentnie i kompetentnie wykorzystuje ona przyjęte przez siebie procedury badawcze
3. Doktorat ma charakter interdyscyplinarny, analizy i interpretacje o charakterze stricte pedagogicznym są w sposób bardzo konstruktywny wzbogacane o treści z zakresu filozofii, psychologii i literaturoznawstwa.
4. Narracje prowadzone w pracy są oryginalne, wielokontekstowe, erudycyjne i komunikatywne, oparte o bogatą, reprezentatywną i trafnie wykorzystaną literaturę przedmiotu; są osadzone w szerokiej perspektywie – nie tylko pedagogicznej ale także społeczno-kulturowej.
5. Sposób myślenia i prowadzenia narracji przez Autorkę świadczy o jej bardzo szerokich horyzontach intelektualnych, a jednocześnie

umiejętności prowadzenia dyskursu naukowego w sposób samodzielny,
a przy tym bardzo kompetentny.

Wszystkie przedstawione wyżej argumenty postrzegane w swojej całości sprawiają, moim zdaniem, że rozprawa doktorska magister Joanny Rogalskiej „Pedagogia Joanny Kulmowej” ma charakter nadzwyczaj oryginalny, przy czym reprezentuje pod każdym względem bardzo wysoki poziom. I stąd właśnie uważam, że zasługuje on na wyróżnienie.

Zbyszek
J. Mabsik